

СТАНОВИЩЕ

от проф. дн Николай Димитров

за реабилитационния труд на Пламен Пенев „Детето и детското.

Еволюцията на Аз-а – дете в българската поезия. Между литературата за деца и другата литература (50-те – 90-те години на ХХ-ти век)

Изследването на Пламен Пенев включва две глави с няколко подглави. В първа глава „Новата българска литературна традиция и еволюция на идеята за детето и детското“ се прави опит да се очертае развойния път на детската литература до периода, който интересува автора – втората половина на 20. век. За съжаление изложението в тази част не разчита на литературноисторическите факти и изобщо на текстовата емпирика, а е изпълнено с общи разсъждения за литературата и цитати, нямащи нищо общо с темата. Единственото име на автор от периода на Възраждането до началото на социалистическата епоха е това на Иван Вазов. Мисълта скача от тема на тема, въртейки се в някакъв малък кръг от метафизични разсъждения, без никакъв композиционен и логически порядък.

Втората глава започва с „някои акценти от теоретичната основа на българската лирика за деца“. Всъщност единственият акцент е тезата, че в периода на социализма детският образен конструкт е подчинен на обществената идея и идеология, че самата литература е политически ангажирана в духа на тогавашната епоха, което не се отразява на „детското“ като литературен феномен. От друга страна след 90-те години националната държава е отречена, полуизтрита, което оказва деструктивно влияние върху мисленето за човека, за детското. Това важи и за литературата за възрастни. Акцентира се върху парадокса, че в несвободната епоха до 1989 година литературата, включително и литературата за деца, е социално активна и значима, а след посочената година изкуството се оказва маргинализирано по отношение на социалната му функция. Тази теза, освен че е исторически непрецизирана, но остава и единствена за цялата подглава. В изложението навлизат политически и социални идеи, които са удачни за публицистичен или есеистичен текст, но не и за научен текст.

Втората подглава „Класически и модерни автори в българската лирика за деца. Поколения. Аспекти на идеологическото и самостоятелно художествено“ е добре формулирана като контекстово основание за конкретните наблюдения по-нататък, но за съжаление и тук преобладава идеологическата риторика от предходната глава, без да се добави нещо ново като идея. Говори се за поколения, а не е споменато нито едно име на детски автор.

Едва в третата подглава (от 96-та страница) започва същинската работа по темата. Тази глава, озаглавена „Общ езиково изказан модел в двата дяла от новата българска лирика за деца“, предполага работа с конкретни езикови структури, подходи и рецепционни проекции, с други думи една цялостна работа с поетиката на конкретни поетически текстове и книги. Подобен подход е осъществен единствено в написаното за Иван Цанев. Но в него е използван като основа текст, публикуван по-рано, свързан с работата на Пламен Пенев върху дисертационен труд върху творчеството на поета. Освен написаното за Иван Цанев, могат да се открият още няколко сравнително успешни изследователски наблюдения върху творчеството на Добри Жотев и Петя Йорданова. В повечето случаи в подхода към другите автори, засегнати в тази глава, като Леда Милева, Лиана Даскалова, Лиляна Стефанова, Надя Кехлибарева, Теодора Ганчева, Петя Дубарова и др. се използва подход, характерен за литературата за възрастни, което води и до някаква свръхинтерпретация, както се е случило с поезията на Леда Милева.

В цялата подглава, обемаща по-голямата част от книгата, липсва някакъв принцип на композиране, дори и най-простият такъв – хронологичният. Преминва се от автор на автор от различни подпериоди на разглеждания, без всякаква логика и мотивираност защо точно тези автори са подбрани. Появява се и името на Чичо Стоян от зората на българската детска лирика, само защото през 80-те години преиздават негови стихове, които звучали съвременно. Но това може да се каже за всички класически детски писатели, преиздадени през периода на социализма.

В заключение мога да кажа, че книгата на Пламен Пенев, която като тема (но не и като структурираност) е добре замислена, но лошо изпълнена. Има пасажки, които съдържат ценни наблюдения по темата, свързани с конкретно творчество на автори, споменати по-горе, но те са крайно

недостатъчни за да се даде положителна оценка на изследването. Основните слабости са:

– композиционна хаотичност;

– неизяснена теоретическа постановка – детето и детското като понятия се разглеждат в повечето случаи в тяхната заедност, без да се открият естетическите, психологически, смислови и рецепционни разлики между тях.

Не са диференцирани различните дялове на детската литература, за да може и изследователския подход към тях да бъде различен.

Литературата за възрастни непрекъснато се нарича „голямата“ или „другата“ литература, понятийност, която може да е есеистична, но не и научна.

– Работата страда от словесен баласт, излишество от думи, риторика, която няма място в научен текст.

– Най-голямата слабост на това изследване е езиковата „мъглявина“.

Читателят трудно може да се ориентира понякога в смисловите главоблъсканици – синтаксисът е тотално подчинен на някакви вътрешни мисловни процеси, в които се губи логиката на казаното или се постига по досещане, но не е задача на четящия да свързва смислово изреченията на пишещия. Ще цитирам само два примера, но те са десетки такива.

„За Разцветников, както стана ясно и е щрихирано вече в първата част на изложението с някои бележки по неговата проблематика, е категорично изявено това движение от „другата“ към „детската“ поетическа изказна и миросгледна система, за да изрази, това което е невъзможно и непосилно, неуместно в първия – от втория лирически дял – като неделими и двусъставни стихотворно-естетически и стилистични полета на едно и също поетическо послание, постигнато и оразмерено в тези две свои развойно-вариативни, опитни разновидности.“ (стр. 216)

„И точно с този характерен единен и двусъставен свят на обживеното поетическо, поетологично представителен и за Алипиевата поетика, и за Геровата (дуалистична поетичност), и за началата, дълбинните основания за породеност в тази нова лирическа традиция на „физическите“ езикови територии, върху които е пълноценно художествено-творчески възможен

„детския“ и „друг“ дял на автори, книги, очерци, в които той е развойно литературно-исторически обусловен и състояващ се.“

Един научен редактор не би допуснал излизането на научна книга в този вид.

С оглед на посочените слабости в книгата на Пламен Пенев, водеща се като хабилитационен труд, не бих могъл да дам положителен глас за хабилитирането на кандидата.

проф. дн Николай Димитров